

Wpływ ponowoczesności na proces edukacyjny w szkołach wyższych (Zastosowanie teorii ugruntowanej w badaniach nad edukacją)

STRESZCZENIE

CEL NAUKOWY: Celem głównym pracy jest ukazanie koncepcji kształcenia w ponowoczesności, a dodatkowym zaprezentowanie sposobu wykorzystania elementów teorii ugruntowanej w badaniach społecznych.

PROBLEM I METODY BADAWCZE: Problem i metody badawcze wiążą się z odpowiedzią na pytanie, jak dostosować kształcenie w szkołach wyższych do zmian cywilizacyjnych. Za pomocą ankiety i fokusów zbadano wiedzę respondentów na temat ponowoczesności, rozważania na jej temat stały się podstawą do generowania not teoretycznych.

PROCES WYWODU: W pierwszej kolejności omówiono wyniki badań ankietowych i fokusów dotyczących ponowoczesności, a następnie, za pomocą teorii ugruntowanej, zostały przedstawione koncepcje dostosowania edukacji do nowych warunków.

WYNIKI ANALIZY NAUKOWEJ: Wyniki badań pozwoliły wyartykułować tezy związane z dostosowaniem programu studiów do współczesnych wymagań.

WNIOSKI, INNOWACJE, REKOMENDACJE: Wnioski mają znaczenie praktyczne i mogą być podpowiedzią, jak dostosować kształcenie do turbulentnych przeobrażeń społecznych.

→ **SŁOWA KLUCZOWE:** **PONOWOCZESNOŚĆ, EDUKACJA, TEORIA UGRUNTOWANA, MENTALNOŚĆ, ROZWÓJ**

ABSTRACT

*The Impact of Postmodernity on the Educational Process in Universities
 (Application of Well-established Theory in Research on Education)*

RESEARCH OBJECTIVE: The main aim of the study is to present a concept referring to education in postmodernism. The additional aim is to present the method of applying elements of the grounded theory in social research.

Sugerowane cytowanie: Dworak, J. (2018). Wpływ ponowoczesności na proces edukacyjny w szkołach wyższych (Zastosowanie teorii ugruntowanej w badaniach nad edukacją). *Horyzonty Wychowania*, 17(42), 195-204. DOI: 10.17399/HW.2018.174215.

THE RESEARCH PROBLEM AND METHODS: The research problem and methods are related to an answer to the following question: how to adjust education provided at universities to civilisational changes? Using a questionnaire survey and focus group interview, the respondents' knowledge has been examined in the field of postmodernism. The considerations on this subject have become a basis for theoretical notes.

THE PROCESS OF ARGUMENTATION: First, the results obtained from the questionnaire survey and focus group interviews referring to the postmodernism have been discussed. Then, with reference to the grounded theory, the concepts related to the adjustment of education to new conditions have been presented.

RESEARCH RESULTS: The results have allowed the Author to articulate some theses related to the adjustment of study course curricula to current requirements.

CONCLUSIONS, INNOVATIONS, AND RECOMMENDATIONS: Conclusions are of practical significance, and they can come as a recommendation how to adjust education to turbulent social transformations.

→ **KEYWORDS:** **POSTMODERNISM, EDUCATION, GROUNDED THEORY, MENTALITY, DEVELOPMENT**

Wstęp

Spółczesność przedmodernistyczne charakteryzowało się brakiem tolerancji wobec innych nacji oraz gotowością bronięcia ojczyzny w każdej chwili (Babbie, 2004, s. 33). W nauce bazowano na dorobku autorytetów, kształcenie zaś wiązało się głównie z pogłębianiem wiedzy filozoficznej. Kolejne pokolenia akceptowały obowiązujące reguły przekazywania zawodu z ojca na syna, a głównym motorem zmian było doświadczenie zdobywane podczas wojen.

Następna epoka – społeczeństwo modernistyczne – związana była z industrializacją. Pojawiały się szkoły finansowane przez budżet państwa i praktycznie znikł analfabetyzm. Rodzący się liberalizm zachęcał do działań przedsiębiorczych, zapewniając mieszkańcom warunki do rozwoju kultury i nauki (Babbie, 2004, s. 33).

Po tym okresie nastąpił postmodernizm, w którym poszerzanie zasobów wiedzy wynikało nie tylko z faktu studiowania, ale i z przynależności do różnego rodzaju klubów, stowarzyszeń, fundacji oraz partii politycznych. „Spojrzenie postmodernistyczne sugerowało, że nie ma żadnej obiektywnej rzeczywistości, którą można by obserwować, lecz że istnieje tylko kilka subiektywnych perspektyw” (Babbie, 2004, s. 35). Następujące po sobie kolejne etapy rozwoju społeczeństwa wymagały od szkół wyższych dostosowania procesów edukacji do nowych warunków.

Wraz z rozwojem informatyki pojawia się epoka ponowoczesności, która charakteryzuje się niespójnością, tymczasowością i niekonsekwencją postępowania (Bauman,

1993, s. 7). Szybko zmieniająca się tożsamość młodzieży, zdominowanej hedonizmem i brakiem kultuwowania wartości nadających życiu sens, wymusza także zmiany edukacyjne na współczesnych uczelniach. Z tego powodu kadra naukowo-dydaktyczna powinna dołożyć wszelkich starań, aby opracować nowe formy kształcenia, które dostosowane będą do osobowości potencjalnych studentów.

Niniejszy artykuł, w którym przedstawiono prowadzone różnymi metodami wyniki badań, jest próbą wyartykułowania koncepcji dostosowania się szkół wyższych do otoczenia. Hipoteza, którą autor stara się zweryfikować, brzmi w sposób następujący – zmiany zachodzące w otoczeniu uczelni nie powinny wpływać na kultuwowanie wartości przekazywanych studentom przez religię od ponad dwóch tysięcy lat.

Badania aspektów ponowoczesności

Pierwszy etap badania dotyczył wiedzy o ponowoczesności. Odbył się on w czwartym kwartale 2017 r. i brało w nim udział 125 osób. Prowadzony metodą ankiety (Kaczmarczyk, 1995, s. 255) wśród osób zarządzających firmą, został podporządkowany „poznaniu i zrozumieniu problemu” (Maison, 2007, s. 10). Następnie za pomocą wywiadu pogłębionego standaryzowanego (fokusu) analizowano współczesne zjawiska społeczne. Przebieg i rezultaty pierwszego etapu badań zostaną przedstawione poniżej.

Badania ankietowe i fokusowe

Wyniki badań ankietowych wskazywały, że 85% respondentów nie potrafiło wyartykułować, czym charakteryzuje się ponowoczesność, a 25% nie zdawało sobie sprawy, jakie zmiany kulturowe zachodzą w ich otoczeniu. Przyczyny tego stanu 60% respondentów upatrywało w braku dostępu do odpowiednich publikacji, zaś 30% nie miało zdania na ten temat. Natomiast 10% badanych oczekiwało przekazania im stosownej wiedzy na wykładach. Z badań wynikało, że 75% ankietowanych uważa, że analiza aspektów ponowoczesności może sprzyjać nawiązywaniu relacji przedsiębiorstwa z klientami, 20% było innego zdania, a 5% nie wypowiedziało się w tej kwestii.

Następnie wyniki badań ankietowych zostały omawiane w grupach fokusowych, gdzie ich uczestnicy, jako przykład wykorzystania wiedzy o procesach zachodzących w ponowoczesności, podawali: 1) sposób reklamowania (lokowanie produktu oraz krótkie filmy przesyłane za pomocą Internetu); 2) nietypowe usługi (strzyżenie psów, hotele dla zwierząt domowych); 3) kształtowanie przestrzeni konsumenckiej (ikeizacja – wszystkie elementy tworzą harmonijną całość, adidasacja – duża ilość różnorodnych towarów jednego asortymentu, mcdonaldyzacja – proponowanie identycznych produktów, supermarketyzacja – zakupy połączone z różną formą rozrywki; karnawalizacja – zabawa, która nigdy się nie kończy). W wywiadach, które przyjęły postać swobodnych rozmów, około 35% rozmówców uważało, że ekumenizm jest najlepszą

formą łagodzenia współczesnych konfliktów, a ponad 80% jako autorytet wskazywało na św. Jana Pawła II.

Wyniki ankiet i fokusów stały się podstawą do zaprojektowania drugiego etapu badań, w którym posłużono się elementami teorii ugruntowanej. Są to noty teoretyczne, czyli „analizy danych na wczesnym etapie procesu badawczego” (Charmaz, 2009, s. 97). W badaniach przyjęły one postać refleksji oraz cytatów i zostały potraktowane na zasadzie „wstępnych idei, którymi należy się zająć” (Charmaz, 2009, s. 27). Noty teoretyczne posłużyły także do wyłuskania „najważniejszych obszarów problemowych, przy czym niekoniecznie tylko tych, które mają ściśle odniesienia do problematyki badawczej” (Kruczowska, 2010, s. 135). W tekście zostały one ujęte w nawiasy klamrowe.

Badania metodą teorii ugruntowanej wymagały zaprezentowania charakterystycznych cech ponowoczesności, a sposób prowadzenia narracji umożliwił pozostawienie śladu intersubiektywności (www.analiza-danych-jakociowych).

Wybrane aspekty ponowoczesności badane metodą teorii ugruntowanej

W okresie transformacji ustrojowej za zmianami technologicznymi nie poszły przeobrażenia osobowości ludzi ściśle związanych z gospodarką nakazowo-rozdzielczą. [Mentalność człowieka, którego okres aktywności zawodowej związany był z socjalizmem, prawdopodobnie będzie oddziaływała na co najmniej dwa pokolenia.] Wychowani w atmosferze wspomnień o: obozach koncentracyjnych, wywózkach na przymusowe roboty, poniżaniu z powodu przynależności do narodowości – mają nikłe szanse na tworzenie innowacyjnych rozwiązań sprzyjających postępowi cywilizacyjnemu. [„Od dawna zwracano uwagę na to, jaki wpływ ma sytuacja życiowa na rozwój człowieka i kształtowanie jego osobowości, zwłaszcza we wczesnych okresach życia” (Tomaszewski, 1982, s. 19)]. Nasi przodkowie żyli w realnym świecie i tylko dzięki religii doświadczali przeżyć duchowych, zapewniających stabilizację i równowagę emocjonalną. Miniony system, skłaniając do nostalgii i refleksji, przyczyniał się do tworzenia w miarę jednolitego sposobu kształcenia.

Niezauważalną cechą terażniejszości jest wzajemne przenikanie się rzeczywistości i fikcji. W wielu przypadkach nie odróżnia się tego, co naprawdę istnieje, od tego, co zostało wymyślone przez filozofów, artystów, polityków czy też naukowców. Obecnie zauważamy egzystencjalny dualizm – na jednym biegunie znajduje się realna praca, rodzina, codzienne zakupy, na drugim zaś abstrakcyjne emocje związane z wirtualną zabawą. Bardziej interesuje nas to, co wydarzyło się na arenie międzynarodowej niż na własnym osiedlu. Szczególną uwagę przywiązuje się do kwestii wypowiedzianych przez znanego polityka, zaś słowa syna, córki, małżonki czy księdza pomijane są milczeniem. W przeszłości jedna grupa naukowców wkładała wiele wysiłku, aby udowodnić istnienie Boga, druga natomiast tworzyła koncepcje, że Go nie ma. W ten sposób zawsze w centrum uwagi znajdowała się Siła, którą można było gloryfikować, zaaprobować lub

zakwestionować. Takie postępowanie pozostawiało trwały ślad Opatrzności w świadomości całych pokoleń. Obecnie o Bogu się zapomina, odsyłając Go na margines intelektualnych rozważań. [Proces usilnych starań wypierania z życia społecznego wiary został jednak zahamowany, czego przejawem są różne formy publikacji na temat religii oraz demonstrowanie przez znaczącą część społeczeństwa przynależności do wyznawanych wartości duchowych]. Ponowoczesność wyrzuciła poza nawias społeczeństwa niekorzystne dla niej aspekty realnego świata: w szpitalach zgromadzono – cierpienie; w domach pogodnej starości – samotność; w więzieniach – przestępczość, w hospicjach – niepełnosprawność, zaś wiedzę zastąpiono informacją. Można również zaobserwować osoby angażujące się w specjalistyczne prace bez przygotowywania merytorycznego, co sprawia, że etnograf zajmuje się gospodarką, inżynier – zarządzaniem, ekonomista – polityką, a dyletanci są najczęściej w opozycji do zmian proponowanych przez specjalistów. Jesteśmy także świadkami tworzenia nieznanych do tej pory zjawisk, jak cyberprzestrzeń, gdzie studenci zamiast w świecie rzeczywistym uczestniczą w wirtualnych transakcjach handlowych. Widzimy, jak w miejscach szczególnie uczęszczanych rozdawane są publikacje o tematyce religijnej, których treść znacznie odbiega od ewangelicznego przesłania. Są to tylko dowolne interpretacje starotestamentowego przesłania, których autentyczność potwierdza anonimowy zarząd organizacji. Na różnych forach celebryci przedstawiają „swoje” racje zebranych, po czym udają się do domów, gdzie ich życie prywatne często diametralnie różni się od wcześniej głoszonych tez. Ważnym czynnikiem kształtującym ponowoczesność są historyczne filmy, które niezbyt wiernie przedstawiają fakty z minionych epok, oraz bezmyślne horrory z fabułą lub bez. Niewiele też warte są programy rozrywkowe i musicale zapewniające widzom sztuczną radość lub kliwne wzruszenia. Oderwane od czasu, warunków i przestrzeni widowiska mieszają się niepostrzeżenie z realnymi problemami, tworząc fikcyjne przeświadczenie o możliwościach człowieka. [Można przeto powiedzieć, że fikcja przeplata się z prawdziwością, fakt z faktem medialnym, prawda z fałszem, a domoroste autorytety, posługując się zręczną retoryką, wygłaszają poglądy gloryfikujące zachowania: hedonistyczne, oportunistyczne i konsumpcyjne.]

Jedną ze szczególnych cech ponowoczesności jest dobrowolne ryzyko, związane z uprawianiem ekstremalnych sportów nawet wówczas, gdy zagrażają one życiu i zdrowiu (Bauman, 2006, s. 119). Funkcjonują także hermetyczne wspólnoty, które realizują swoje nietypowe potrzeby w klubach, do których nie mają wstępu osoby postronne. Praca nie kształtuje więzi społecznych, co prowadzi tylko do tymczasowej solidarności grupowej, która łatwo ulega rozpadowi na skutek egocentryzmu (Wątroba, 2006, s. 33). Pogłębia się podział na tych, którzy mają dostęp do dóbr komfortowych i opływają w luksusach, oraz na zmarginalizowanych brakiem środków do godnego życia. Strach przed wykluczeniem społecznym i brakiem zabezpieczenia socjalnego na przyszłość, jest udziałem mało zaradnych i bezrobotnych (Sen, 2000, s. 137). Zróżnicowanie przejawia się nie tylko elitarnym kształceniem, które zapewnia nielicznym wszechstronną wiedzę, lecz także korzystaniem z usług wyspecjalizowanych „szpitali” zajmujących się wyłącznie poprawianiem urody. Pojawia się zagrożenie wojną, nieprzewidywalnymi zjawiskami

przyrody oraz terroryzmem (Kiepas, 1999, s. 58). Nieprawdziwe okazało się przekonanie o możliwościach nauki, której zamiarem miał być błyskawiczny rozwój medycyny (Horkheimer i Adorno, 1994, s. 19). W dobie ponowoczesności wzrasta liczba odkryć naukowych zwiększających wydajność pracy, co doprowadziło do zautomatyzowania produkcji w przedsiębiorstwach, wyspecjalizowania się ferm w hodowli zwierząt oraz rozwoju plantacji zaopatrujących w żywność aglomeracje. W nowym układzie społecznym zanikają tradycyjne wzory i normy postępowania, a to powoduje liczne patologie, szczególnie wśród młodzieży. [Powszechnym zjawiskiem stają się rewolucje wyrażane jako proces szybkich zmian zachodzących w społeczeństwie, a ewolucja staje się wiodącą doktryną w kształtowaniu wiedzy o świecie.] Zaspokojenie ambicji zawodowych rodzi satysfakcję, wywołuje dumę, zwiększa poczucie osobistego bezpieczeństwa, pozwala optymistycznie patrzeć na świat, nadając przy tym złudny sens życiu. Każdy może uczestniczyć w zabawach, festynach i imprezach organizowanych z okazji świąt państwowych lub imprez regionalnych (Borkowski, 2003, s. 18). Jednak bezmyślne happeningi i spektakle teatralne w sposób ostentacyjny niweczą symbole religijne, powodując, że zanika różnica między tym, co wyjątkowe, a tym, co pospolite. Obrona sprofanowanych świętości spotyka się z oskarżeniami o brak tolerancji dla „sztuki” i przeradza się w konflikty antagonizujące społeczeństwo. Zbyt małe przywiązanie do tradycji powoduje erozję więzi jednoczących rodzinę, wspólnotę czy naród. Zauważalna jest także destabilizacja życia społecznego wywołana turbulentnymi zmianami w strukturach społecznych, co powoduje powrót do wartości krzewionych przez Kościół. [Podstawą rozwoju jest informacja, która przekazywana zostaje głównie za pomocą mediów, w postaci różnorodnych symboli (Dworak, 2012, s. 142).]

Obecnie większość mieszkańców miast przyzwyczała się nie tylko do spożywania gotowych posiłków, oglądania typowych programów emitowanych przez media, ale także do bezrefleksyjnego akceptowania opinii „omnibusów” wypowiadających się w sprawach wiary. Idee i doktryny społeczne przekształcone zostają w jednej chwili z pozytywnych w negatywne. Otaczane wciąż pomniki w najlepszym wypadku przewozi się w ustronne miejsca, gdzie pamięć o nich znika, szybko pojawiają się inne postacie, inni bohaterowie, a nieznani brązownicy wchodzą na piedestały. W bardzo krótkim okresie to, co dobre, staje się złe, zaś to, co było pogardzane, jest przedmiotem szacunku. [Uważna obserwacja współczesności pozwala zauważyć zjawisko derewolucji¹, której nie można mylić z kontrewolucją. Pod tym pojęciem należy rozumieć szybkie usuwanie sztandarowych osiągnięć minionych lat, ze świadomości przeciętnego obywatela. Przykład derewolucji:

- światopoglądowej – po fali feminizmu i emancypacji następuje powrót do tradycyjnego wzorca funkcjonowania rodziny;
- przemysłowej – przeobrażanie fabryk w centra handlowe, koszar w dzielnice mieszkalne, stoczni w małe firmy mające niewiele wspólnego z produkcją statków;

¹ Derewolucja to pojęcie wprowadzone przez autora niniejszego referatu (oznacza szybki powrót do stanu sprzed rewolucyjnych zmian).

- seksualnej – odwrót od sztucznego manipulowania ciążą i powrót do naturalnych metod regulacji poczęć.].

Elementy ponowoczesności pojawiły się także w szkołach podstawowych i liceach. Na lekcjach historii dzieci w ciągu godziny zmieniają perspektywę czasu, przesuując dowolnie całe wieki do przodu lub do tyłu, a także oceniają wojny, bitwy, zmiany granic – poprzez mentalność osób żyjących w XXI w. Z tej perspektywy zachowania przodków mogą się okazać nielogiczne². Młodzież nieznająca warunków życia w minionych epokach nie jest w stanie zrozumieć motywów działania królów, dowódców oraz duchownych. Przedstawiony im do opanowania materiał będzie niezrozumiały – co powoduje, że wiedza historyczna staje się balastem, a religia bez stosownej interpretacji teologów jest niezrozumiała.

Na zajęciach z języka polskiego omawiane są lektury, których akcje wymyślili szczodrze obdarzeni fantazją pisarze. Akcja toczy się w bliżej niesprecyzowanych przedziałach czasowych, a wyreżyserowany przypadek doprowadza do pojawienia się niespodziewanych sytuacji. Młodzież podczas oglądania filmów zostaje przenoszona w różne epoki, staje się mimowolnym świadkiem intymnych spotkań, bierze udział w niebezpiecznych akcjach lub uczestniczy w oszustwach, gwałtach i morderstwach. Niewidoczne manipulacje powodują, że uczniowie uznają za prawdziwe zdarzenia, których prawdopodobieństwo autentyczności jest znikome. Empatia powoduje, że niektóre osoby wchodzą w fikcyjne relacje z aktorami, aby wspólnie przeżywać ich problemy. Dyskusja na temat losów bohaterów nie zmienia jednak scenariusza filmu, uczeń nie ma szans na to, że ktoś zainteresuje się jego zdaniem, i milcząco jest zmuszany do akceptowania wszystkiego, co wymyślili inni. Specyficzną formą literatury jest poezja i o ile ta sprzed lat posiadała rymy, o tyle współcześnie przyjęła postać białych wierszy i stała się szczególną formą wyrażania uczuć. Zbiór luźno powiązanych słów tworzy przenośnię, którą można odnieść zarówno do rzeczywistości, jak i imaginacji. Podobny proces zachodzi w malarstwie, w którym preferuje się rozmyte i nierealne kształty, rezygnując z wiernych odwzorowań prezentowanych przedmiotów. W ten sposób szkoła staje się źródłem relatywizmu i nie kształtuje postaw jednoznacznych wobec otaczającego nas świata.

Lekcje z matematyki obfitują w liczne przekształcenia algebraiczne pozwalające ćwiczyć wyobraźnię. Równaniem, nad którym przechodzi się do porządku dziennego, jest przykładowo $5 = 5$. Uczniowie bezkrytycznie przyjmują fakt, że aby zaszała równowaga, należy przy przenoszeniu liczb na drugą stronę zmienić znak, z plusa na minus i odwrotnie. Równanie zostaje rozwiązane, ponieważ $5 - 5 = 0$. Niestety rzeczywistość jest inna – gdybyśmy chcieli tę operację wykonać w praktyce, gdy pięć kul leży na jednej szalce wagi i pięć takich samych kul na drugiej szalce, to równowaga następuje tylko wówczas, gdy zdejmujemy z każdej szalki równocześnie po jednej, dwie, trzy, cztery lub pięć kul. Pojęcie zmiany znaku jest jedynie abstrakcyjnym tworem mającym na celu

² Przykładem może być sytuacja, w której babcia, relacjonująca wnuczce warunki, w jakich mieszkała podczas zsyłki na Sybir, w odpowiedzi na to, że często głodowała, bo brakowało chleba, usłyszała – „To przecież babciu mogłaś jeść bułki!”.

dokonywanie działania. W rzeczywistości kule po przełożeniu na drugą szalkę nie zmieniają znaku i nie spowodują równowagi, lecz wprost przeciwnie, ją zakłócą (Dworak, 2017, s. 21). [Niewielu nad równaniami głębiej się zastanawia i przyjmuje bezkrytycznie interpretacje nauczycieli. Niekonwencjonalna refleksja zmusza natomiast do dość przewartnego wniosku – lepiej w ponowoczesności nie zadawać kłopotliwych pytań i przyjmując punkt widzenia tych, którzy mówią, że się na tym znają.]

Cechą charakterystyczną współczesnych szkół jest konformizm, czyli świadome podporządkowanie się schematom postępowania panującym w społeczeństwie, a jego przejawem w edukacji jest dostosowanie się do obowiązujących standardów kształcenia. Konformistą jest ten, kto pod wpływem impulsów z zewnątrz zmienił odziedziczony system wartości na iluzje propagowane przez ponowoczesność. Można także zauważyć postawy przeciwne, czyli nonkonformistyczne, związane z rozmyślnym niedostosowaniem się do tradycji, wiary i obowiązujących norm społecznych. Jedni i drudzy dość często pozbawiają się duchowości, powodując, że ich życie ogranicza się najczęściej do pracy i konsumpcji (Marcuse, 1997). [Można zauważyć także zjawisko deewolucji³, gdzie człowiek przystosowuje otoczenie do swoich potrzeb. Deewolucja to oddziaływanie:

- wiary na wiedzę;
- nauki na rozwój społeczno-gospodarczy;
- świadomości na byt.]

Reasumując, informacje o ponowoczesności można uważać za wartość dodaną do edukacji, bez niej bowiem stanie się ona zbędna. Kształtując proces nauczania w różnych typach szkół, nie wystarczy studentów zapoznać z nowymi teoriami, lecz muszą oni posiadać dodatkową wiedzę na temat zmian zachodzących w ich otoczeniu. [Nie można nadal uważać, że „Teoria staje się doktryną, doktryna dogmatem, dogmat nieadekwatną teorią, bo czasy już inne i substancja nie ta, dla której dana teoria była tworzona” (Kołodko, 2008, s. 124).] Sposoby kształcenia przekopiowane z minionych lat nie przystają do współczesności, ale nie znaczy to, że w sposób radykalny należy je zmienić. Potrzeba czasu i licznych badań, aby kolejna reorganizacja doprowadziła do rozwoju społeczno-gospodarczego we wszystkich dziedzinach. [„A jak można głosić prawdę. Przestając ją znać? Ona odeszła wraz z czasem, dla której była adekwatna. A czasy się zmieniają. Zmieniać się muszą i poglądy. Także te naukowe” (Kołodko, 2008, s. 325).] Przeszłość nie może odejść w zapomnienie, zaś teraźniejszość musi być kluczem do projektowania przyszłości, w której pierwszoplanowym zadaniem jest przygotowanie absolwentów do poszukiwania odpowiedzi na pytania: Jak zmiany implikują zachowania poszczególnych segmentów społeczeństwa (Giddens, 2002, s. 74)? Jak działać, aby odnieść rzeczywisty, a nie fikcyjny sukces w życiu? Jak wykorzystać ewangeliczne talenty? (Mt 25,16). [Zadanie współczesnych uczelni sprowadza się przede wszystkim do przekazania studentom uniwersalnych wartości opartych na sprawdzonych wzorcach.]

³ Deewolucja to pojęcie wprowadzone przez autora niniejszego referatu (oznacza zmianę kierunku oddziaływania – to nie człowiek dostosowuje się do warunków bytowych, lecz one są dostosowywane do jego percepcji).

Propozycje przystosowania procesów edukacyjnych do ponowoczesności

Analizując za pomocą badań ankietowych, fokusów i teorii ugruntowanej zachodzące w ponowoczesności zjawiska, wyartykułowano pewne ramy kształcenia, które mogą być wykorzystane do opracowania nowej formy edukacji na poziomie szkół wyższych. Oto one:

- Kształcenie przedsiębiorcze powinno jasno wyznaczyć granice między prawdą a fikcją i odciąć się od przekazywania wiedzy, której nie będzie można zastosować w praktyce.
- Należy zwrócić uwagę na zjawisko derewolucji, ponieważ wiedza do tej pory uznawana za nowoczesną raptem może zostać odesłana do lamusa.
- Deewolucja wskazuje na możliwość kształtowania środowiska przez nowatorskie sposoby kształcenia.
- W celu przeciwdziałania patologiom wynikającym z poświęcania się pracy lub rozrywkom uczelnie powinny zmieniać stosunek do religii. Student wykluczający ją ze swojego życia sam odsyła się w duchowy niebyt.
- Zwolennicy ponowoczesności wkrótce mogą się stać relikdami przeszłości, o których nikt nie będzie pamiętał.
- Stan, w którym na jednym biegunie znajduje się konformizm, a na drugim nonkonformizm, zostanie prawdopodobnie w niedalekiej przyszłości zastąpiony powrotem do tradycyjnych wartości, gdyż one są gwarancją stabilizacji.

Problem dostosowania procesów edukacyjnych do ponowoczesności jest bardzo ważny i dlatego głosy w toczącej się dyskusji mają duże znaczenie. Każda uczelnia może skorzystać z podpowiedzi, które są wynikiem licznych badań. Efektem zmiany powinny być rozwiązania stabilizujące jej pozycję w długim okresie. Destruktywne zjawiska powodujące wyobcowanie ze środowiska powinno się wyciszać przez ukazywanie studentom siły, jaką daje autentyczna wiara i przywiązanie do tradycji w różnych sytuacjach życiowych.

Podsumowanie

Problem, jak dostosować kształcenie w szkołach wyższych do zmian zachodzących w jej otoczeniu, został w niniejszym artykule jedynie zaakcentowany. W kontekście prowadzonych rozważań można stwierdzić, że dalsze funkcjonowanie uczelni w niezmiennym kształcie, bez dostosowania się do ponowoczesności, może skutkować zmniejszaniem się liczby studiujących. Ponadto należy zauważyć, że metody teorii ugruntowanej nie tylko „stanowią obietnicę rozwoju wylaniających się idei” (Charmaz, 2009, s. 26), ale także pozwoliły na pozytywne zweryfikowanie postawionej we wstępie hipotezy. Przeprowadzone badania umożliwiły wyartykułowanie pewnych koncepcji zmian w funkcjonowaniu edukacji. Konkluzją artykułu jest stwierdzenie, że obecnie nauczyciele akademicy nie mogą się spodziewać, iż studenci będą zachowywali się podobnie jak poprzednie pokolenie.

BIBLIOGRAFIA

- Babbie, E. (2004). *Badania społeczne w praktyce*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Bauman, Z. (1993). Ponowoczesne wzory osobowe. *Studia Socjologiczne*, 2(129).
- Bauman, Z. (2006). *Płynna ponowoczesność*. Kraków: Wydawnictwo Literackie.
- Borkowski, R. (2003). Globalizacja, cywilizacja, ponowoczesność. W: R. Borkowski (red.), *Glo-balopolis. Kosmiczna wioska – szanse i zagrożenia*. Warszawa: Instytut Wydawniczy „PAX”.
- Charmaz, K. (2009). *Teoria ugruntowana. Praktyczny przewodnik po analizie jakościowej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Dworak, J. (2012). Czynniki tworzące kapitał społeczny. W: M. Wyrzykowska-Antkiewicz (red), *Zarządzanie dziś i jutro*. Prace naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Gdańsku, t. 16. Gdańsk: Wyższa Szkoła Bankowa.
- Dworak, J. (2017). Zagrożenia mentalne (Uniwersytet jako miejsce kształtowania osobowości). W: L. Karczewski i H.L. Kretek (red.), *Multidyscyplinarne uwarunkowania bezpieczeństwa międzynarodowego, biznesu i zarządzania*. Racibórz: Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Raciborzu.
- Giddens, A. (2002). *Ponowoczesność i tożsamość: „Ja” i społeczeństwo w epoce późnej ponowoczesności*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Horkheimer, M. i Adorno, Th. (1994). *Dialektyka Oświecenia*. Warszawa: Instytut Filozofii i Socjologii PAN.
- Kaczmarczyk, S. (1995). *Badania marketingowe, metody i techniki*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Kiepas, A. (1999). *Etyka a ryzyko działań człowieka w środowisku*. W: M. Dołęga i W. Czartoszewski (red.), *Ochrona środowiska w filozofii i teologii*. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie.
- Kołodko, G.W. (2008). *Wędrujący świat*. Warszawa: Prószyński i S-ka.
- Kruczowska, E. (2010). Metoda wielostopniowa analizy interpretacji hermeneutycznej materiału empirycznego. W: M. Straś-Romanowaka, B. Bartosz i M. Żurko (red.), *Badania narracyjne w psychologii*. Warszawa: Wydawnictwo Psychologii i Kultury Etyka.
- Maison, D. (2007). Jakościowe metody badań marketingowych. W: D. Maison i A. Noga-Bogomiłski (red.), *Badania marketingowe. Od teorii do praktyki*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Marcuse, H. (1999). *Człowiek jednowymiarowy*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe. Nowy Testament, Ewangelia Mateusza, rozdz. 25.
- Sen, A. (2000). *Nierówności i dalsze rozważania*. Kraków: Społeczny Instytut Wydawniczy „Znak”.
- Wątroba, W. (2006). *Spółczesność konsumpcyjna w dobie globalizacji*. Wrocław: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego.
- Tomaszewski, T. (red.). (1982). *Psychologia*. Warszawa: PWN.
- www.slideshare.net/sabinacisek/analiza-danych-jakosciowych

Copyright and License

This article is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivs (CC BY- ND 4.0) License <http://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>